

Ekonomické dopady Asociační dohody EU s Ukrajinou

SEZ Policy Brief, č.1

Shrnutí

Tento dokument popisuje kontext a základní parametry **ekonomické kapitoly Asociační dohody s Ukrajinou**, tedy zejména tzv. **Obsáhlé a komplexní zóny volného obchodu**. Vypočítává pak především její **rámcové potenciální dopady** na obchodní toky mezi Ukrajinou a ČR, jakož i hospodářský rozvoj obou zemí z ní vyplývající.

ČR je **pátým největším vývozcem na Ukrajinu ze všech členských států EU a šestým největším dovozcem z Ukrajiny**. Po plné implementaci dohody by mělo dojít ke **snížení celních nákladů českých exportérů ve výši zhruba 450 milionů korun ročně**, zatímco vzhledem k celkově nižším ukrajinským dovozům do ČR, nižším sazbám aplikovaných na složení ukrajinských dovozů (jedná se o produkty s nižší přidanou hodnotou) a rozpočtové alokaci příjmů z cel do rozpočtu EU by podle Generálního ředitelství cel **ztráta pro český rozpočet z ušlého cla měla být jen zhruba 13 milionů korun**.

Vzhledem k průměrné elasticitě mezinárodního obchodu a k částečnému omezení cel by **vývoz České republiky mezi oběma zeměmi mohl vzrůst jen na základě změn v úrovni cel o zhruba 1 miliardu korun ročně**. Tyto dopady jsou z makroekonomického pohledu relativně omezené. A to především z důvodů již existujících obchodních dohod mezi Ukrajinou a Evropskou unií, které stanovují relativně nízké celní sazby.

Netarifní bariéry vytváří potenciálně větší výnosy pro obě země. Odhad **celkových výnosů snížení netarifních bariér** lze pro české vývozce na Ukrajinu odhadovat na dodatečných **900 milionů korun ročně** (zejména snížení hraničních a vývozních nákladů) a zhruba 1,2 miliardy korun pro ukrajinské vývozce do ČR.

Podle makroekonomického modelu se bude celkový dopad dohody na českou ekonomiku pohybovat v dlouhodobém navýšení HNP o zhruba **2 miliardy korun ročně** a vytvoří pak **1 700 nových pracovních míst**. To je řádově méně než přínosy pro ukrajinskou ekonomiku v podobě dlouhodobého nárůstu HNP o zhruba 5,3 % a vytvoření zhruba 800 tisíc pracovních míst.

* **Sérii Policy briefs Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády (SEZ)** vypracovává Oddělení hodnocení růstových politik a hospodářského rozvoje. Slouží jako stručný podklad k aktuálnímu dění a otázkám s ekonomickou a evropskou relevancí. Analytické dokumenty v této sérii jsou informačním materiálem k debatě pro odbornou i širokou veřejnost a plní roli diskuzních podkladů. **Nepředstavují pozici SEZ.**

Kontext

Kontext důležitosti
Ukrajiny pro ekonomiku
EU a ČR

Evropská unie pro Ukrajinu představuje těsně po Ruské federaci největšího obchodního partnera a zodpovídá za zhruba jednu třetinu jejího obchodu.¹ Ukrajina je rovněž po Rusku a Turecku třetí největší zemí sousedící s Evropskou unií (v produkci ekonomiky pátá největší za Švýcarskem a Norskem).

Tabulka 1 - Kontextové
srovnání základních
veličin relevantních pro
obchod mezi ČR,
Ukrajinou a EU
k referenčnímu roku
2012

	Česká republika	Ukrajina	Evropská Unie*
Počet obyvatel Miliony	10,5	45,6	501,8
Hrubý domácí produkt Miliardy eur, běžné ceny (relevantní pro obchod)	152,9	137,2	12 927,5
Hrubý domácí produkt Miliardy eur v kupní síle	218,5	259,0	13 241,2
Bilance běžného účtu Miliardy eur, průměr 2010-2012	-3,7	-9,9	70,4
Obchodní toky na osobu Tisíce eur, průměr 2010-2012	21,5	2,9	8,9
Obchod v poměru k HDP Průměr 2010-2012	142%	109%	34%

* U bilance a obchodu se jedná o externí statistiky (vůči zemím mimo EU). Zdroj: WTO, přepočten z PPP USD.

Hluboký ekonomický
propad v 90. letech a
exportem vedený růst
v letech 2000

Ukrajina si prošla výrazně hlubší transformační recesí než země střední a východní Evropy, které se staly členy EU od roku 2004. K roku 1999 klesl HDP Ukrajiny oproti roku 1991 o zhruba 60 %. Mezi hlavní faktory následného růstu patřil zejména export rudných materiálů, kovů, železa a chemických produktů.

Silný dopad světové krize
na Ukrajinu skrze exporty

Světová hospodářská krize však zasáhla exportní sektory Ukrajiny hlouběji než země EU kvůli výraznému pádu světové poptávky zejména po rudných kovech a výrobcích chemického průmyslu. Produkce v těchto klíčových sektorech se snížila až na polovinu, Ukrajina si prošla recesí o celkové hloubce 15 % v krizovém roce 2009² (zhruba třikrát hlubší propad než v případě ČR).

Exportér středně
zpracovaných surovin,
závislý na dovozech z
východu

Ač Ukrajina je sama velkým exportérem rafinovaných produktů a olejů z ropy a chemických přípravků, sama je plně závislá na dovozech ropy, plynu i jaderného paliva z Ruska. Představuje tedy ekonomiku soustředující se na střední zpracování s relativně nízkou přidanou hodnotou.³

Česká republika a obchod s Ukrajinou

Dlouhodobě stoupající
objem obchodu a
pozitivní bilance pro ČR

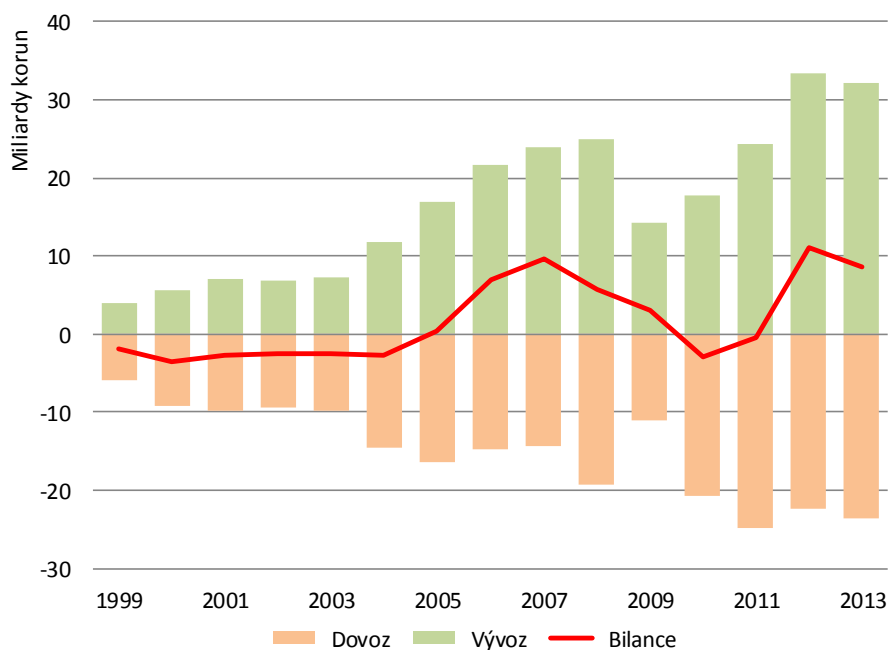
Obchodní vztahy s Ukrajinou mají od roku 1999, kdy na Ukrajině došlo k obratu ekonomického vývoje směrem k růstu, stoupající tendenci. Tu přerušila jen ekonomická krize v letech 2009 až 2011. Od roku 2012 obchodní vztahy jakož i pozitivní obchodní bilance pro ČR navázaly na předkrizový trend.

¹ Statistiky Světové obchodní organizace ohledně obchodu Ukrajiny a zbytku světa: <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Country=UA>

² EaP Community (2014). Countries of the Partnership: Ukraine. Eastern Partnership Community. Ke stažení na <http://www.easternpartnership.org/partner-states/ukraine>

³ Ibid.

Graf 1 – Vývoj vývozu z České republiky na Ukrajinu a dovozu mezi léty 1999 až 2013

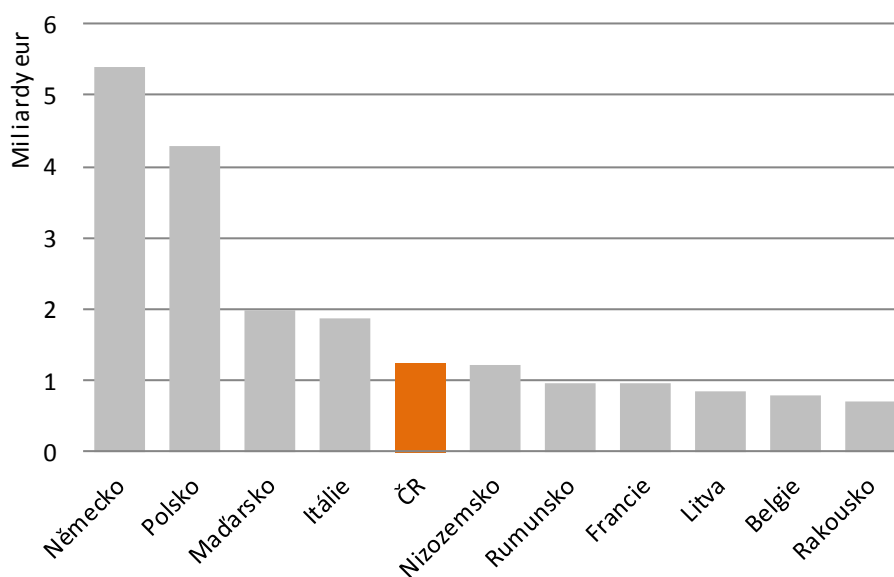

Zdroj: ČSÚ

Vysoká důležitost českého obchodního sektoru pro Ukrajinu v porovnání s EU

ČR je pátým největším vývozcem na Ukrajinu z celé Evropské unie a šestým největším dovozcem z Ukrajiny. Pohybuje se tak i v nominálních číslech na úrovni větších západních zemí jako je Německo, Itálie nebo Francie. To reflektuje absolutní důležitost ČR pro ukrajinský obchodní sektor.

Graf 2 – Celkové vývozy na Ukrajinu v roce 2013 v deseti zemích nejvíce vyvážejících na Ukrajinu

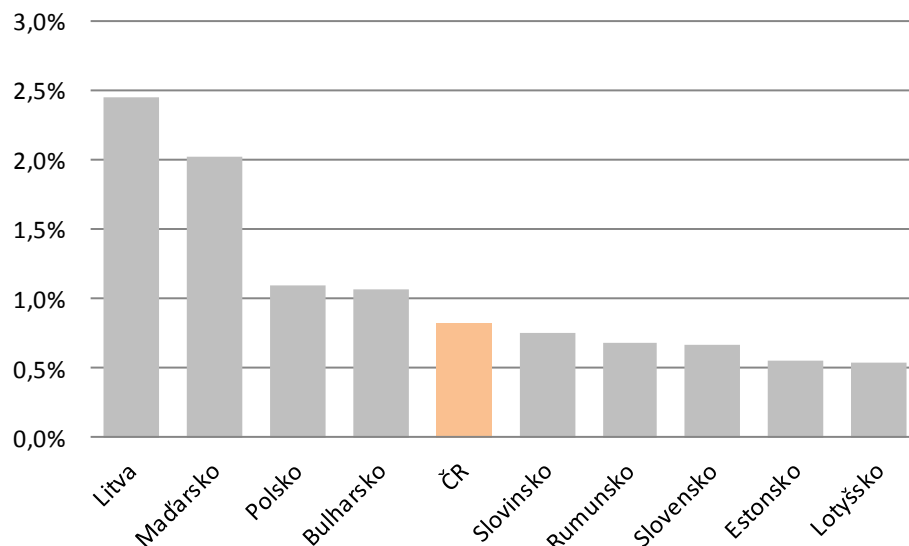

Zdroj: DG Trade

Důležitost obchodu s Ukrajinou pro nové členské země

V poměru k HDP (tedy z pohledu relativní důležitosti pro danou zemi) se však mezi prvními deseti hlavními partnery Ukrajiny nepohybuje žádný ze starých členských států Evropské unie. Obchod s Ukrajinou v rámci EU je tedy klíčový zejména pro nové členské země Evropské unie.

Graf 3 – Celkové vývozy na Ukrajinu (jako poměr k HDP) v roce 2013 u prvních deseti zemí EU

Zdroj: AMECO, DG Trade

Česká republika vyváží produkty s vyšší přidanou hodnotou, než dováží

Z analýzy sektorů vývozu je patrné, že Česká republika vyváží na Ukrajinu zejména elektroniku a mechanické nástroje, čímž typově v přidané výrobní hodnotě výrazně převyšuje importy z Ukrajiny, kterým ve více než polovině objemu dominují rudy kovů a strusky a dále paliva a oleje (dohromady představují téměř 70 % ukrajinských vývozu do ČR).

Tabulka 2 – Vývoz ČR na Ukrajinu v roce 2013

Nejvýznamnější kategorie NACE	Objem vývozu Miliony korun	Podíl kategorie %	Vybrané clo Miliony korun	Vážená celní sazba %
Elektronika	9 578	29,8%	97	1,0 %
Mechanické nástroje	6 205	19,3%	46	0,7 %
Motorová vozidla	4 309	13,4%	160	3,7 %
Plasty	1 936	6,0%	56	2,9 %
<i>Dalších 28 kategorií</i>	<i>8 664</i>	<i>26,9%</i>	<i>130*</i>	<i>1,5 %*</i>
Celkem	30 692	95,34%	489*	1,6 %*

Zdroj: ČSU, DG Trade * Vlastní Výpočet na základě analýzy objemů a celních sazeb hlavních kategorií dle TARIC Database DG Trade.

Větší potenciál ze snížení cel pro české vývozce než pro ty ukrajinské

Vzhledem k tomu, že výrobky s vyšší přidanou hodnotou jsou tradičně podrobeny vyšší sazbě cla, je patrné, že Česká republika na snížení celních nákladů vydělá více než Ukrajina.

Tabulka 3 – Hlavní kategorie dovozů z Ukrajiny do ČR v roce 2013

Nejvýznamnější kategorie NACE	Objem dovozu Miliony korun	Podíl kategorie %
Rudy kovů	13 029	55,6%
Paliva a oleje	3 154	13,4%
Elektronika	2 328	9,9%
Železo a ocel	1 504	6,3%
Celkem	20 014	85,1%

Zdroj: ČSU

Dopady ekonomických ustanovení dohody

Potenciálně ztracený příjem do státního rozpočtu ve výši 13 milionů korun

Podle Generálního ředitelství cel bylo v roce 2013 na celních poplatcích u zboží pocházejícího z Ukrajiny vybráno 54 milionů korun. Při odstranění cel na základě tzv. jednostranných tarifních opatření by ukrajinští exportéři při zohlednění konkrétní míry odstranění cel (předpokládá se 94,7 % u průmyslových produktů) ušetřili zhruba 51 milionů korun. Z této částky by následně ČR přišla o 13 milionů korun, které by za stávajících podmínek představovaly příjem do státního rozpočtu.

Úspora českým exportérům na celních nákladech ve výši zhruba 450 milionů korun

Na základě propočtu více než 1000 exportních kategorií zboží plynoucího v roce 2013 z ČR na Ukrajinu dochází tato analýza k výši zaplaceného cla českými vývozci ve výši 489 milionů korun (ze zhruba 95 % objemu). Při konzervativním odhadu pro dlouhodobé dopady se tedy jedná o zhruba 400-500 milionů korun, které by čeští exportéři na Ukrajinu ušetřili na cle v případě plné aplikace dohody.

Potvrzení relevance metody a výsledku ze zdrojů Evropské komise

Podle studie Komise by evropští exportéři vyvážející na Ukrajinu měli na celních poplatcích ušetřit 391 milionů eur (naopak ukrajinští exportéři zhruba 487 milionů eur). Vzhledem k poměru ČR na celkových vývozech EU na Ukrajinu ve výši 5,2 %, odhad dlouhodobých úspor z cel na základě těchto údajů by byl stejný či vyšší (zhruba 20 milionů eur).

Potenciální navýšení českého vývozu o miliardu jen vlivem cel

Při velice konzervativní míře elasticity mezinárodního obchodu by podobné úspory jen na clech měly vést k navýšení českého vývozu na Ukrajinu zhruba o jednu miliardu korun (v neutrálních scénářích více).

Ostatní vlivy než cla mají větší potenciál ovlivnit objemy obchodu

Proces odstraňování cel však bude dlouhodobý a ostatní vlivy (např. hospodářský růst nebo odstranění netarifních bariér, viz níže) budou silnějšími faktory ovlivňujícími míru obchodu mezi ČR a Ukrajinou. Do výpočtu rovněž nejsou započteny současné zásadní problémy s pádem hodnoty hřivny oproti euru a koruně, jejíž střednědobý dopad na export ČR je se vši pravděpodobností negativní (dlouhodobě by se však měl stabilizovat).

Dopady snížení netarifních bariér

Příjmy z odstranění netarifních bariér obchodu jsou řádově vyšší oproti eliminaci čistě celních nákladů

Ač explicitní a účetně relativně jednoduše doložitelné, nižší celní výdaje nejsou tím nejzásadnějším dopadem dohod o volném obchodu. V případě relativně nízkých cel, která panují v současné době mezi EU a Ukrajinou, přínosy z odstranění netarifních bariér jsou řádově vyšší. Mezi tyto bariéry patří zejména náklady spojené s fyzickými hranicemi a s administrativními náklady proclení (včetně potenciální korupce), náklady ze zpoždění a především dopad harmonizace a vzájemného uznání národních standardů a regulací.

Úspory spojené s redukcí hraničních omezení pro české vývozce by mohly dosahovat zhruba 900 miliard korun

Náklady spojené s fyzickou existencí hranic se odhadují v případě obchodu mezi Ukrajinou a EU na zhruba 6 %.⁴ Tyto náklady v případě aplikace Obsáhlé a komplexní zóny volného obchodu na Ukrajině by měly být redukovány zhruba ve výši 3 procentních bodů.⁵ V případě českých vývozců na Ukrajinu při úrovni obchodu z roku 2013 by došlo k rámcové úspoře českým vývozcům ve výši zhruba 900 milionů korun a ukrajinským vývozcům do ČR ve výši 700 milionů korun.

Úspory z redukce nákladů na dualizaci standardů a regulací pro Ukrajinu ve výši zhruba 500 milionů korun ročně

Za ještě zásadnější zvláště pro ukrajinskou stranu se jeví možnost harmonizace technických standardů s Evropskou unií. Právě na ní by ukrajinská strana dle struktury svých exportů do ČR (pro každou kategorii vývozu je redukce nákladů odlišná) měla ušetřit řádově 500 milionů korun ročně (a to právě jen na té části ukrajinských exportů směřovaných do ČR),⁶ tato částka je však dlouhodobá a musí být brána s přihlédnutím zvláště na jednorázové i dlouhodobé náklady plnému přizpůsobení se evropským standardům a regulacím ve všech sektorech (tzv. *compliance costs*), které jsou v této fázi stěží kvantifikovatelné. Z hraničních nákladů a z úspor ze standardizace vyplývá tedy celkový pozitivní dopad snížení netarifních bariér na ukrajinské vývozce do ČR ve výši zhruba 1,2 miliard korun.

Zvýšení potenciálu pro ukrajinské produkty s vyšší přidanou hodnotou

Tato částka je rovněž relativně nízká vzhledem k tomu, že velká část ukrajinského vývozu do ČR má podobu málo zpracovaných materiálů a komodit. Právě harmonizace standardů sníží náklady na vývoz sofistikovanější ukrajinské výroby a měla by vést k většímu exportu produktů s vyšší přidanou hodnotou.

Celkové dopady na ekonomiku

Logika dopadu na celou ekonomiku

Dohoda by v první řadě měla snížit náklady spojené s vývozem i dovozem, což vytvoří příležitosti pro vývozní sektor a sníží cenu některých výrobků či polotovarů. To povede k agregovaným pozitivním dopadům na produkční kapacitu obou obchodních partnerů. Oficiální odhady Evropské komise uvádějí, že implementace dohody mezi EU a Ukrajinou by měla zvýšit národní důchod Ukrajiny o 1,2 mld. eur každý rok.⁷

⁴ Maliszewska, M., Orlova, M., Rokicka, M., & Vavryschuk, V. (2006). „Non-tariff barriers in Ukrainian export to the EU.“ CASE-Center for Social and Economic Research (0068).

⁵ ECORYS (2008). „TSIA for the FTA between the EU and Ukraine within the Enhanced Agreement.“ Ref: TRADE06/D01.

⁶ Tato částka odpovídá objemům ukrajinského vývozu srovnaného s potenciálními úsporami podle průměrné hodnoty každého sektoru vývozu dle ECORYS (2008). „TSIA for the FTA between the EU and Ukraine within the Enhanced Agreement.“ Ref: TRADE06/D01 a snížené pro větší konzervativnost scénáře.

⁷ European Commission (2014). „The EU's Association Agreements with Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine.“ MEMO/14/430

Vyšší ukrajinské vývozy o zhruba miliardu eur a sektory, které by měly ze změn nejvíce získat

Ukrajinský roční objem vývozu do EU by se pak měl dle odhadů Evropské komise zvýšit o zhruba jednu miliardu eur. Sektory, které by měly z dohody nejvíce profitovat, jsou oděvní a textilní průmysl, potravinářství, výroba rostlinného oleje a neželezných kovů.⁸

Relativně nízké dopady na evropskou ekonomiku jako takovou

Na základě makroekonomického CGE modelu vytvořeného pro DG Trade, by krátkodobé a dlouhodobé přínosy Obsáhlé a komplexní zóny volného obchodu na Evropskou unii byly relativně malé (dlouhodobé navýšení HNP by se pohybovalo na úrovni zhruba 0,007 % až 0,011 %) a došlo by k ještě menším dopadům na zaměstnanost (viz Tabulka 4). Právě díky téměř pětkrát větší otevřenosti české ekonomiky vůči Ukrajině, než je průměr EU, však dojde pro ČR k větším než průměrným přínosům na EU jako celek.

Tabulka 4 - Modelové dopady na ekonomiku ČR, EU a Ukrajiny (navýšení oproti scénáři nepřistoupení k dohodě)

Krátkodobé dopady	Ukrajina	Česká republika	Evropská unie	Zbytek světa
Hrubý národní příjem %	2,261%	0,031%	0,007%	-0,001%
Zaměstnanost Kvalifikovaná pracovní síla, %	2,496%	0,040%	0,009%	-0,001%
Zaměstnanost Méně kvalifikovaná pr. síla, %	3,066%	0,040%	0,009%	-0,002%
Dlouhodobé dopady				
Hrubý národní příjem %	5,285%	0,049%	0,011%	0,003%
Zaměstnanost Kvalifikovaná pracovní síla, %	4,355%	0,040%	0,009%	-0,003%
Zaměstnanost Méně kvalifikovaná pr. síla, %	4,970%	0,036%	0,008%	-0,300%

Zdroj: CGE Model v ECORYS (2008). „TSIA for the FTA between the EU and Ukraine within the Enhanced Agreement.“ Ref: TRADE06/D01 a vlastní výpočet.

Navýšení českého HNP o zhruba 2 miliardy a vytvoření zhruba 1 700 nových pracovních míst

Celkový dopad dohody na českou ekonomiku se tedy bude pohybovat na relativní úrovni téměř pětkrát větší než v případě EU. Projeví se v pravděpodobném dlouhodobém navýšení HNP o zhruba 2 miliardy korun (0,05 %) ročně a vytvoří se pak zhruba 1 700 nových pracovních míst oproti scénáři, kde by nedošlo k implementaci dohody s Ukrajinou.

Celkové dopady řádově menší než na ukrajinskou ekonomiku

To je řádově méně než dopady pro ukrajinskou ekonomiku v podobě dlouhodobého nárůstu HNP o zhruba 5,3 % a vytvoření zhruba 800 tisíc nových pracovních míst.

Příloha: Další ekonomická ustanovení Asociační dohody s Ukrajinou

Kontext dohody

Obsáhlá a komplexní zóna volného obchodu (DCFTA) jako součást Asociační dohody nahradí *Dohodu o partnerství a spolupráci* mezi EU a Ukrajinou z roku 1998. EU a Ukrajina podepsaly politickou část Asociační dohody již v březnu 2014, současně byl potvrzen závazek podepsat zbývající ustanovení včetně DCFTA, k němuž má dojít 27. června 2014.

⁸ European Commission (2014). „The EU's Association Agreements with Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine.“ MEMO/14/430

Asociační dohoda a DCFTA jako de facto předstupeň členství

Asociační dohoda si klade za dlouhodobý cíl integrovat země, které se stanou jejími signatáři do vnitřního trhu Evropské unie (největší trh světa) jako *de facto* předstupeň členství. Podobné dohody se silnou ekonomickou součástí byly dohodnuty i se současnými členy Evropské unie střední a východní Evropy (Česká republika podepsala ekvivalent Asociační dohody s EU v roce 1995, tedy devět let před vstupem do EU). Podepsání Asociační dohody a ustanovení vnitřního trhu však nejsou právně závazné pro další postup ve věci vstupu do EU.

Otevření trhů a poskytnutí úvěrové a subvenční pomoci podmíněné reformami

V rámci asociační dohody má dojít k reformám vázaným na pomoc a otevření trhu EU, a to především reformou veřejné správy, justice, prosazování práva, ochrany spotřebitelů, průmyslového rozvoje, sociálního rozvoje či protekce životního prostředí, energetiky či dopravy. Dohoda dává deklaratorní důraz na právní stát, lidská práva a základní svobody či fungující tržní ekonomiku.

Podmíněná finanční pomoc Ukrajině v podobě veřejné podpory a půjček ve výši až 14,5 miliardy eur (400 miliard korun)

Ukrajina obdrží v prvních letech po podepsání dohody 1,6 miliardy eur jako přímou půjčku z rozpočtů EU a 1,4 miliardy v přímých grantech. Dalších 8 miliard eur by mělo směřovat skrze Evropskou investiční banku a Evropskou banku pro obnovu a rozvoj a dodatečné 3,5 miliardy skrze investiční mechanismus Evropské politiky sousedství. Dohromady se tedy jedná o zhruba 14,5 miliard eur (400 miliard korun), avšak pouze 1,4 miliardy eur (40 miliard korun) bude mít charakter nevratných transferů. Zbytek je v podobě úvěrů. Většina z těchto asistenčních finančních programů bude podléhat zmíněné podmíněnosti.

Nejen postupné odstranění cel, ale i harmonizace standardů a regulace jako součást přístupu do Jednotného trhu EU

Základní součástí dohody je však právě Obsáhlá a komplexní zóna volného obchodu, která obsahuje postupné odstranění či omezení celních bariér a kvót. Makroekonomicky podstatnější (zvláště pro ukrajinskou stranu) je postupná harmonizace zákonů a regulací v exportních sektorech, která dovolí ukrajinským exportérům vyvážet do Evropy své produkty, aniž by docházelo k regulační dualitě (nutnosti vyhovět jak domácím, tak evropským standardům). Právě tato harmonizace je *de facto* hlavní přidanou hodnotou Jednotného trhu EU a Ukrajina se tak dostává do předstupně plného členství evropského vnitřního trhu.

Možnost téměř bezbariérového přístupu na evropský trh

Na základě ustanovení Asociační dohody Ukrajina postupně odstraní celní překážky a kvóty, bude harmonizovat zákony, normy a nařízení v různých obchodovatelných sektorech a vytvářet podmínky pro sladění klíčových sektorů ukrajinské ekonomiky se standardy EU. Firmy, jejichž zboží a služby vyhovují standardům EU, budou moci volně obchodovat ve všech členských státech EU bez celních či jiných omezení. Stejně výhody budou mít dovozci na Ukrajinu.⁹

Upozornění: Ekonomické dopady politických závazků přistoupení k dohodě mohou výrazně převyšovat jakékoli explicitní výnosy a náklady spojené s touto analýzou dopadů. Odhady celkových dopadů rovněž nevystihují redistribuční následky či výši a charakter dopadů na jednotlivé sektory ekonomiky či na skupiny obyvatel a regiony Ukrajiny i ČR.

© 2014, Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády České republiky.
Reprodukce a citace je možná při explicitním zmínění zdroje a zachování kontextu formulace.

⁹ European Commission (2014). „The EU's Association Agreements with Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine.“ MEMO/14/430